

PAPER DETAILS

TITLE: Konya-Karapinar Evlerinden Örnekler

AUTHORS: Osman KUNDURACI

PAGES: 75-102

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/152344>

KONYA-KARAPINAR EVLERİNDEN ÖRNEKLER

Osman KUNDURACI*

I.Giriş:

Karapınar, Konya ovasının doğusunda il merkezine 90 km. mesafede kurulmuş eski bir yerleşmedir. Prehistorik çağlardan günümüze farklı uygarlıkların yaşadığı kentin yakınlarında M.Ö.2.binde yerleşmeye sahne olmuş Ali Tepesi Höyüğü ve Kazan Höyük bulunmaktadır¹. Klasik ve Roma dönemlerde batıdan doğuya geçişlerin buradan olduğu ve Hyde veya Barata adıyla bilindiği şeklinde görüşler vardır². Geç Roma ve Erken Bizans dönemine ait yeraltı şehirleri ve bu dönemlere ait buluntular son araştırmalarla ortaya konmuştur³.

İlk Türk yerleşmesi olarak 16.yy. kaynaklarından Matrakçı Nasuh'un Irakeyn Seferi adlı eserinde Kırkpınar şeklinde adı geçen Karapınar Osmanlı döneminde kurulmuş ve bu tarihten itibaren gelişme göstermiştir⁴. M.1560 tarihli iki ayrı belgede Karapınar'a 120 hanenin yerleştirilmesi ve vergilerden muaf tutulması kentin gelişmesi açısından önemlidir. Türk dönemine ait en önemli yapı ise Mimar Sinan'ın M.1563 yılında yaptırdığı Sultan Selim Külliyesidir⁵. Bugün camisi halen faaliyette ve bakımlı olmakla birlikte diğer yapıları oldukça harap durumdadır. Bu yapının dışında Karapınar ve çevresinde Türk devrine ait camiler, çeşmeler ve geleneksel evler bulunmaktadır⁶.

*Yard. Doç. Dr., S.Ü. Fen-edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü Öğretim Üyesi Kampüs-KONYA

¹H. Bahar, "Araştırmacı Öğretmen İbrahim Gündüz'ün Kişiliği; Karapınar Çevresi Eskiçağ Araştırmaları", *Karapınar Sempozyumu Bildirileri*(Editör: Yusuf Küçükdağ) , Konya, 2001,s.153.

²H. Bahar, *a.g. e.*, s.154.

³ Konya-Ereğli Müze Müdürlüğü'nün 2000 yılında Akören Köyü yakınlarında yapmış olduğu kazılarda Roma ve Bizans dönemine ait yeraltı şehirleri tespit edilmiştir. Bkz. M.A. Bilici,"Karapınar Sınırları İçindeki Yer Altı Şehirleri Kazısı", *Karapınar Sempozyumu Bildirileri*(Editör: Yusuf Küçükdağ) , Konya, 2001,s.113-146.

⁴Y. Küçükdağ, "Karapınar Kasabası'nın Kurulması ve İskân Durumu", *Karapınar Sempozyumu Bildirileri*(Editör: Yusuf Küçükdağ) , Konya, 2001, s.7.

⁵Y. Küçükdağ, *a.g.e.*, s.12., Y. Küçükdağ, *Karapınar Sultan Selim Külliyesi*, Konya, 1997, s.3

⁶H. Karpuz, "Karapınar ve Çevresindeki Türk Devri Yapılarına Toplu Bir Bakış", *Karapınar Sempozyumu Bildirileri*(Editör: Yusuf Küçükdağ) , Konya, 2001,s.87-112.

Coğrafi olarak düz ve kıraç bir araziye sahip Karapınar'ın doğusunda Karacadağ ve güney-batısında Hotamış ovası yer almaktadır⁷. Bu coğrafya toprak yapısı bakımından çatlama ve yarılmalara sahip olduğundan rüzgâr ve erozyona karşı dayanaksızdır⁸. Bu sebeple tarıma elverişli olmadığından halkının çoğu hayvancılık ve sadece kuru tarımla uğraştığı için yaşantılarını ağırlıklı olarak yaylada geçirmektedirler.

Karapınar'ın konut ve yerleşme kültürü de bu faktörlere bağlı olarak gelişmiştir. Özellikle kent merkezinde yapılmış konutlar kerpiç duvarlı, düz toprak damlı ve tek katlı olarak bir avlu içerisinde yer almaktadır. Bunların yanında bazı varlıklı kişilerin yaptırdığı ve bölgeye has **Ketir** taşından inşa edilmiş tek veya iki katlı evler de vardır.

II. Karapınar Evlerinden Örnekler:

a) Mustafa Öztürk Evi(Şek.1):

Mustafa Öztürk evi Küllü mahallesinde tek katlı ve iki bölümlü olarak inşa edilmiştir. Bugün iki ayrı ev şeklinde kullanılan yapı, iç sofalı planda, moloz taş örgülü ve düz toprak damlıdır.

Mustafa Öztürk evinin batı bölümüne giriş güney yönünde olup giriş cephesi iki sütunla üç bölüme ayrılarak taç kapı görünümü verilmiştir. Giriş bölümü yerden birkaç basamak ile yükseltilip geriye çekilerek geç dönem Osmanlı evlerinin girişlerini hatırlatan bir görünüş kazanmıştır. Konya evlerinde taşlık olarak isimlendirilen⁹ bu bölüme yörede Sekmen adı verilmektedir. Taşlığın önündeki sütunlar yarım daire kemerle ile birbirlerine bağlanmışlardır. Sütun başlıkları Osmanlı dönemi başlığı şeklindedir. Ayrıca evin giriş cephesinde üst örtünün toprak damı taş silme saçak ile çevrilmiştir.

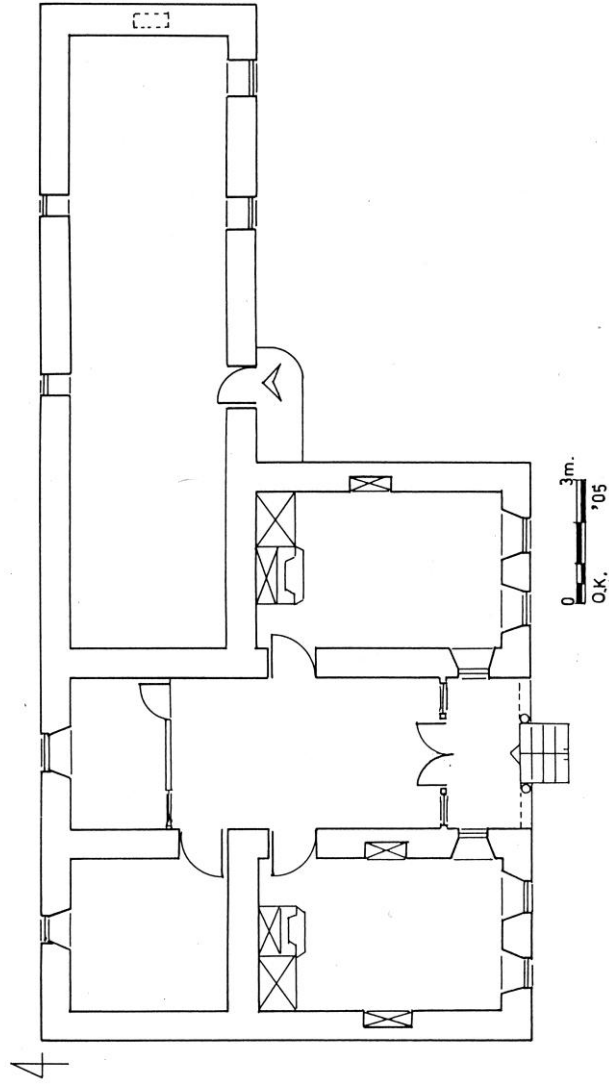
Girişin iki yanındaki duvarlarda iki adet dikdörtgen pencere bulunmaktadır. Sekmenin duvarlarında da yandaki odalara ait iki adet şevli pencere vardır. Sofa, kuzey-güney yönde giriş kapısına dik olarak uzanmaktadır. Sofa giriş cephesindeki iki ve kuzey duvarına açılan bir şevli pencere ile aydınlatılmaktadır. Evde; sofanın doğusunda bir batısında ise iki olmak üzere toplam üç oda bulunmaktadır.

Giriş cephesinin doğu ve batısındaki odalar birbirinin simetriği şeklinde benzer yapılmış olup, başoda niteliğinde düzenlenmişlerdir.

⁷İ. Gündüz, *Bütün Yönleriyle Karapınar*, Konya, 1980, s.17.

⁸A. Taysun, H.Uysal, M. Demiryürek, E. Tongarlık, C. Köse, G. Yöner , "Türkiye'de Rüzgâr Erozyonu Problemi İle Bu Konuda Yürütülen Bazı Çalışmalar ve Alınması Gereken Önlemler", *Karapınar Sempozyumu Bildirileri(Editör: Yusuf Küçükdağ)* , Konya, 2001, s.235.

⁹C. Berk, *Konya Evleri*, İstanbul, 1951, s.71.; M. Sözen – O.N. Dülgerler, "Konya Evlerinden Örnekler", *O.D.T.Ü. Mimarlık Dergisi*, Cilt:5, Sayı:1, Ankara, 1979, s.79-100.

Şek.1- Mustafa Öztürk Evi Planı

Evin, güneybatı odası güney duvarına açılan iki ve doğu duvarına açılan tek şevli pencerelerle aydınlatılmaktadır. Odanın kuzey duvarında yüklük, doğu ve batı duvarında ise birer adet kapaklı dolap bulunmaktadır. Yüklük cephesi oyma tekniği ile yapılmış levhalarla kapatılmış olup, aynalık bölümü üç rafa ayrılmıştır. Çiçeklik-

aynalığın kenar bordürlerini ise stilize bitki motifleri çevirmektedir. Ayrıca yüklükte ahşaptan yapılmış güneş formu rozetler görülmektedir. Yüklükteki ağız açıkların tepelik kısmı ahşap oyma tekniği ile şekillendirilmiştir. Odadaki dolaplar ise ahşap lambrikenlerin birbirine tutturulmasıyla elde edilen geometrik süslemelerle doldurulmuştur. Dolabın üst gözü ise ajur tekniği ile süslenmiş tepelik ile nihayetleşmektedir.

Evin güneydoğu odası, güney duvarına açılan iki ve batı duvarına açılan bir şevli pencere ile aydınlatılmaktadır. Kuzey duvarında yüklük, doğu duvarında ise dolap bulunmaktadır. Yüklük, güneybatı odasındaki yüklükle benzer formda ve süslemede yapılmış olup, üzeri yağlı boya ile kapatılmıştır. Dolap da benzer formda yapılmış ve süslenmiştir.

Evin kuzeybatı odası Guşurgu odası (çeyizlik) olarak yapılmış olup kuzey duvarına açılan küçük şevli bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

Sofanın ayrılan bölümü bir paravana ile bölünerek ikinci bir Guşurgu odası olarak kullanılmaktadır. Bu oda da kuzey duvarına şevli bir pencereye sahiptir.

Mustafa Öztürk Evinin doğusunda bitişik vaziyette bulunan ikinci ev doğu-batı yönünde uzanan iki oda ve iç sofadan oluşmaktadır. Güney yüzünde girişi bulunan bu evin güney cephelerinde iki, kuzey cephelerinde iki olmak üzere toplam dört penceresi bulunmaktadır. Araştırmalarımız sırasında kapalı olduğu için inceleme fırsatı bulamadığımızdan evin iç düzeni hakkında ayrıntılı bilgi sahibi değiliz.

Mustafa Öztürk Evi, yöresel malzeme olan Ketir taşı olarak bilinen volkanik siyah taştan tek katlı ve düz toprak dam şeklinde 20.y.y. başlarında inşa edilmiş özgün bir Karapınar evidir.

b)Mustafa Şener Evi(Şek.2) :

Reşadiye mahallesinde bulunan ev, takım ev şeklinde ve tek katlı inşa edilmiştir. İzbe seviyesine kadar taş, üst bölümü ise kerpiçten yapılmıştır. İç sofalı planın uygulandığı evin örtüsü ahşap kırma çatıdır¹⁰.

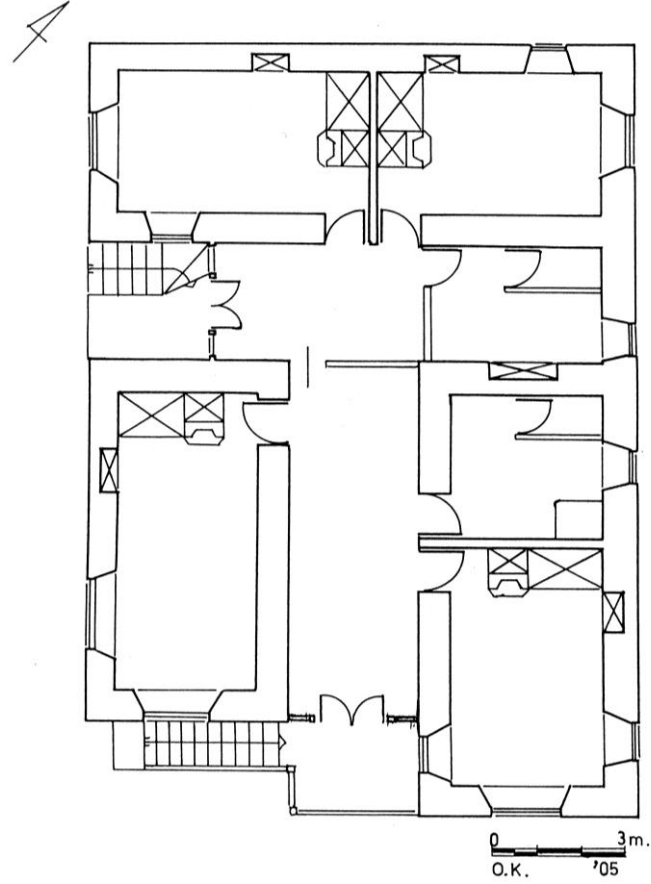
Takım evlerden, güneydeki ev, avlu içine alınmış ve girişi güneybatıdandır. Eve giriş kapısı birkaç basamakla yükseltilmiş küçük bir sekmen ile sağlanmıştır. Giriş kapısının iki yanında iki adet pencere bulunmaktadır. Sekmen bursa kemerli bir taşıyıcı ile örtülmüş yazlık bir oturma yeri şeklinde düzenlenmiştir. Saçak altlarında ahşap ajur ve applike teknikleriyle yapılmış sekiz ve yirmi dört kollu yıldız motifleri görülmektedir.

Evin sofasına iki kanatlı ahşap bir kapı ile girilmekte olup sofa, kuzey güney yönünde giriş kapısına dik olarak uzanmaktadır. Sofa giriş kapısının iki yanına açılan dikdörtgen formu pencerelerle aydınlatılmaktadır. Sofa bir paravana ile bölünmüş ve

¹⁰ H. Karpuz, *a.g. e.*, s.89.

Konya-Karapınar Evlerinden Örnekler

buraya açılan bir kapı ile yandaki ikinci eve geçiş sağlanmıştır. Evde sofanın doğusunda iki, batısında bir olmak üzere toplam üç odası mevcuttur.

Şek.2- Mustafa Şener Evi Planı

Sofanın güneyindeki oda başoda olarak düzenlenmiş olup doğu-batı yönünde uzanmaktadır. Bu oda, güney ve doğu duvarına açılan birer şevli pencere ile aydınlatılmaktadır. Odanın batı duvarında ise çiçeklik, yüklük ve gusülhane vardır. Odanın batı duvarında iki kapaklı bir dolap bulunmaktadır. Yüklüğün kuzeyinde çiçeklik, güneyinde gusülhanesi yer almaktadır¹¹. Yüklüğün alt kısmı ambar ve çekmeceli dolap şeklinde tasarlanmıştır. Çiçeklik dıştan geometrik bezemeli bir çerçeve

¹¹ H. Karpuz, *a.g. e.*, s.90.

ile sınırlandırılmıştır. Çiçeklik içi üç katlı raf şeklinde kullanılmaktadır. Çiçekliğin üst köşelerine de rozet motifleri applike edilmiştir. Çiçeklik tepeliği yine geometrik ve bitkisel motiflerle bezenmiştir.

Sofanın güneybatısındaki oda batıda bulunan oda ile benzerlik göstermekle beraber daha küçük tutulmuştur. Oda doğu-batı ve güney duvarlarına açılan üç şevli pencere ile aydınlatılmaktadır. Kuzey duvarına ise yüklük ve gusülhane yerleştirilmiştir. Yüklükteki aynalık bölümünün etrafı stilize bitki motifleriyle çevrilerek konturlanmıştır. Yüklüğün taç kısmı ise ahşap oyma tekniği ile “S” kıvrımları kullanılarak profilendirilmiştir. Aynalığın altında ise iki çekmeceli dolap bulunmaktadır. İki kapaklı gusülhane oldukça sade tutulmuştur. Odanın doğu duvarında kapaklı ve üstü ağzı açık dolap vardır.

Muhtemelen önceden Guşurgu odası olarak kullanılan kuzeybatıdaki oda mutfak ve helâ şeklinde yeniden tasarlanmıştır. Bu oda doğu duvarına açılan şevli bir pencere ile aydınlatılmıştır.

Batıdaki ikinci ev de iç sofalı planda ve atta taş üstte kerpiç malzemeden yapılmıştır. Üzeri kırma çatı ile örtülmüştür. . Evin cephesi caddeye bakmaktadır.

Giriş, birkaç basamakla yükseltilerek içe çekilmiş ve üstü ahşap kirişlerle kapatılmıştır. Sekmen kısmı taştan örülmüş platform şeklinde tasarlanmış ve batısında yine taştan dönerli bir merdivene sahiptir. Sekmen üst örtüsü kenarlarda ahşap çakma-çatma tekniği ile örtülmüş konsollara oturmaktadır. Giriş kapısının iki yanında iki pencere yer alır. İki kanatlı ahşap kapının üzerinde yarım daire formu ışıklık bulunmaktadır.

Evin iç sofası kuzey-güney yönünde uzanmakta olup batısına iki oda yerleştirilmiştir. Sofanın kuzey ucu paravana ile bölünerek evin helâsı içeriye alınmıştır.

Sofanın güneybatısındaki oda, doğu ve güney duvarına açılan iki pencere ile aydınlatılmaktadır. Odanın kuzey duvarına ise yüklük çiçeklik ve gusülhane yerleştirilmiştir. Yüklüğün alt kısımları ambar ve çekmeceli dolap, üzeri ise gusülhane ve çiçeklik olarak tasarlanmıştır. Odanın batı duvarındaki kapaklı dolabın üst kısmı açık bırakılmıştır. Aynalık kenarları ahşap oyma tekniği ile süslenmiştir. Alınlık kısmında ise stilize bitki motifleri bulunmaktadır.

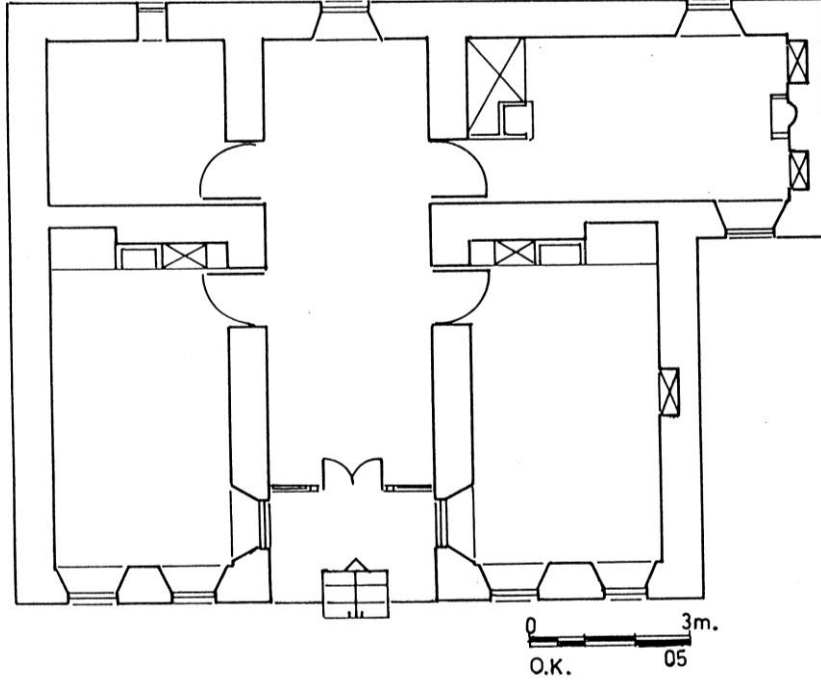
Sofanın kuzeybatısındaki oda kuzey ve batı duvarına açılan iki pencere ile aydınlatılmakta olup, güney duvarında yüklük çiçeklik ve gusülhane bulunmaktadır. Batı duvarında ise kapaklı bir dolap bulunmaktadır. Yüklük cephesi güneybatıdaki oda ile benzer şekilde tasarlanmış ve süslenmiştir. Yüklüğün kapı giriş cephesinde ahşap oyma ve ajur tekniğinde süslenmiş ağzı açıklar bulunmaktadır.

c)Hacı Ömer Yeşilyurt Evi(Şek.3):

Hacı Ömer Yeşilyurt evi Turidiye mahallesinde bulunmaktadır. Yapı yığma moloz taş örgülü, tek katlı, iç sofalı planda ve kırma çatılı olarak inşa edilmiştir.

Konya-Karapınar Evlerinden Örnekler

Evin girişi güneyden olup, birkaç basamakla yükseltilerek içe çekilmiştir. Giriş bölümünde küçük bir sekmen bulunmaktadır. İki kanatlı ahşap bir kapı ile iç sofaya geçilmektedir.

Şek.3- Hacı Ömer Yeşilyurt Evi Planı

İç sofa kuzey-güney yönünde giriş kapısına dik uzanmaktadır ve giriş kapısının sağına ve soluna açılan iki dikdörtgen pencere ile kuzey duvarına açılan bir şevli pencere ile aydınlatılmaktadır. Evde, sofanın doğusunda ve batısında iki tane olmak üzere toplam dört oda mevcuttur. Sofanın güneydoğu ve güneybatısındaki odaların iç düzenlemesi aynı olup yazlık oda fonksiyonunda yapılmışlardır.

Evin güneybatı odası, güney duvarına açılan iki mazgal pencere ve taşlığa açılan bir şevli pencere ile aydınlatılmaktadır. Odanın kuzey duvarında yüklük çiçeklik, kapaklı dolap ve gusülhane bulunmaktadır. Aynalık bölümünün içi üç rafa ayrılmıştır ve çevresi profilli süsleme ile sınırlandırılmıştır. Tepelik kısmında ise zikzak motifli bir süsleme görülür. Aynalığın altında kapaklı bir dolap bulunmaktadır.

Evin güneydoğu odası, güney-batıdaki odanın iç düzeninin benzeri şeklinde tasarlanmıştır. Oda pencereleri ve yüklük cephesinin durumu güneybatı oda gibi düzenlenirken güneybatı odasından farklı olarak odanın doğu duvarında kapaklı bir

dolap bulunmaktadır. Çiçeklikteki zikzaklı kıvrımlarla yapılan süslemenin aralarına kabaralar yerleştirilerek madeni süsleme de uygulanmıştır.

Evin kuzeybatı odası, Guşurgu odası olarak kullanılmaktadır. Guşurgu odası Oda kuzey duvarına açılan küçük bir pencere ile aydınlatılmakta olup, oda içerisi oldukça sade tutulmuştur.

Evin kuzeydoğu odası, mutfak ve kiler odası olarak kullanılmaktadır. Bu odalar, yörede kayıt damı ismiyle bilinmektedir. Odanın doğu duvarı beden duvarlarından dışa taşırılarak kullanılacak alan genişletilmiştir. Oda kuzey ve güney duvarına açılan iki şevli pencere ile aydınlatılmaktadır. Odanın batı duvarında sade bir yüklük ve ağzı açık dolaplar yapılmıştır. Doğu duvarında ise bir ocak ve iki yanına yerleştirilen kapaklı dolap bulunmaktadır. Ağzı açık dolabın kenarları ahşap oyma tekniği ile süslenerek profillendirilmiştir. Doğu duvarına yerleştirilen iki yanındaki dolapların üstleri de ağzı açık olarak yapılmış ve ahşap oyma tekniğiyle süslenmiştir.

20.y.y. başlarında Hacı Ömer Yeşilyurt tarafından yaptırılan ve bugün kullanılmayan ev oldukça tahrip edilmiş ve onarıma muhtaç durumdadır.

d)Vehbi Yüksel Evi(Şek.4):

Vehbi Yüksel Evi Hankapı mahallesinde bulunmaktadır. Yapı iç sofalı planda, tek katlı, izbe seviyesine kadar taş üstü kerpiç ve düz toprak dam örtülü olarak inşa edilmiştir. Giriş cephesinde iki adet tuğla baca görülmektedir. Saçaklar kamış ve sazlardan yapılmıştır.

Eve giriş güneyden olup, sekmen birkaç basamakla yükseltilerek içe çekilmiştir. Giriş kapısının doğu ve batı duvarına ikişer adet dikdörtgen pencere açılmıştır.

İki kanatlı ahşap bir kapıdan sofaya girilmektedir. Kuzey-güney doğrultusunda uzanmakta olan sofanın doğusunda ve batısında ikişer adet olmak üzere toplam dört oda mevcuttur. Sofanın kuzey ucu bir paravana ile bölünerek küçük yeni bir oda meydana getirilmiştir. Bu oda kuzey duvarına açılan şevli bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

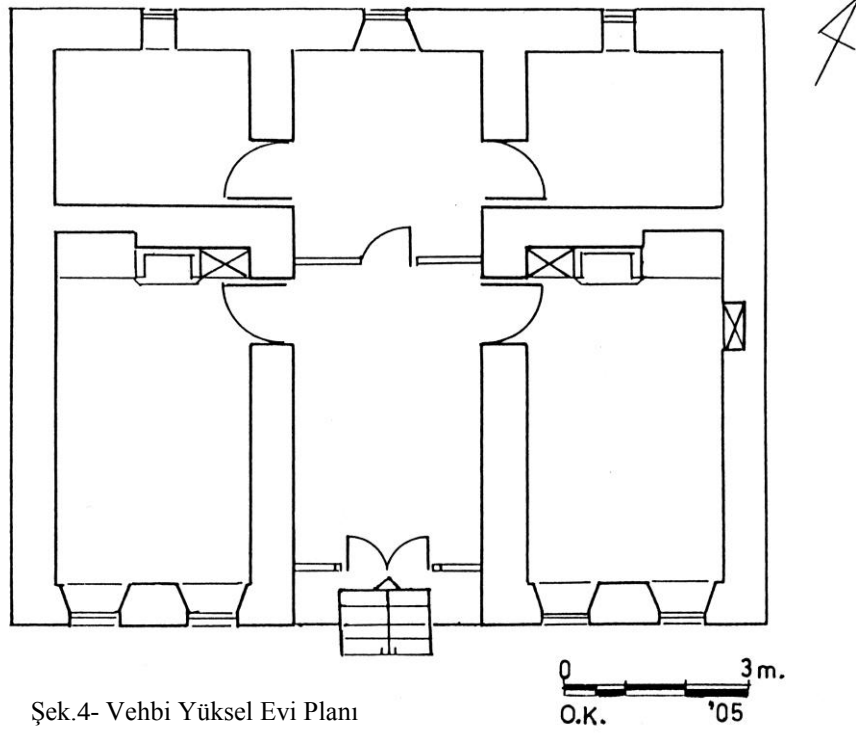
Sofanın güneybatısında bulunan odanın kuzey duvarında yüklük, çiçeklik ve gusülhane bulunmaktadır. Oda avluya açılan iki şevli pencere ile aydınlatılmaktadır. Pencereler dıştan demir parmaklıklarla kapatılmıştır.

Sofanın kuzeybatısındaki oda diğer örneklerde olduğu gibi guşurgu odası olarak düzenlenmiş ve küçük bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

Sofanın güneydoğusundaki oda güneybatıdaki oda ile benzer şekilde tasarlanmış olup oda güney cephesine açılan iki adet şevli pencere ile aydınlatılmaktadır. Kuzey duvarında yüklük çiçeklik ve gusülhane, doğu duvarında ise kapaklı bir dolap bulunmaktadır. Yüklük ahşap malzemeden yapılmış olup, aynalık içerisi üç rafa ayrılmıştır. Aynalığın kenar bordürleri ise profillendirilmiştir ve altında

Konya-Karapınar Evlerinden Örnekler

iki kapaklı dolap bulunmaktadır. Yüklüğün yüzeyi sonradan yağlı boya ile boyanmıştır. Doğu duvarına yerleştirilen dolap iki kapaklıdır ve üstü ağzı açık şeklindedir.

Şek.4- Vehbi Yüksel Evi Planı

Sofanın kuzey doğusundaki küçük oda kiler odasıdır ve dikdörtgen bir pencere ile aydınlatılmaktadır.

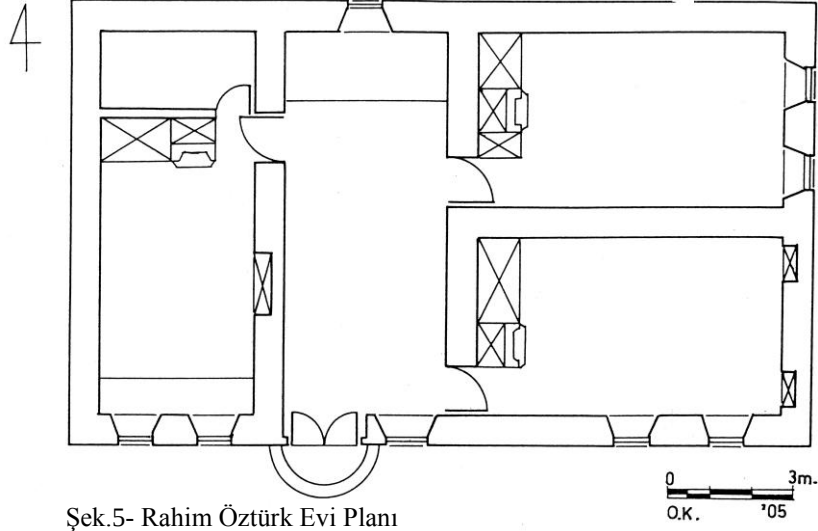
Vehbi Yüksel evi düz toprak dam örtüsü ve iç sofalı planı ile daha çok Orta Anadolu'da halk mimarisinde tercih edilen kerpiç malzemeden geleneksel ev tipinde yapılmış bir örnektir.

e)Rahim Öztürk Evi (Şek.5):

Rahim Öztürk Evi Reşadiye mahallesinde bulunmaktadır¹². Ev geniş bir avlî içinde yer almakta olup tek katlı, köşelerde ve kapı pencere çerçevelerinde kesme taş

¹² Bu ev Sayın Prof. Dr. Haşim Karpuz tarafından Fettah Öztürk evi olarak yayınlanmıştır.Bkz. H. Karpuz, *a. g. e.*, s.89.

diğer kısımları moloz taş örgülü, duvarlı düz toprak damlı ve iç sofalı olarak inşa edilmiştir. .

Şek.5- Rahim Öztürk Evi Planı

Evin giriş kapısı güneyden olup, ön kısmı yarım daire formunda birkaç basamakla yükseltilmiştir. İki kanatlı giriş kapısının üzeri oval kemerlidir ve kemerde iki renkli taş işçiliği görülür. Giriş cephesinde doğuda üç, batıda iki olmak üzere toplam beş pencere bulunmaktadır. Dış cephede ayrıca, düzgün yonu taşla çevrilmiş saçak silmesi ve bir baca görülmektedir. İki kanatlı ahşap kapıdan kuzey güney doğrultusunda uzanan sofaya geçilmektedir.

Sofa, giriş kapısının doğusunda ve kuzey duvarında bulunan iki mazgal pencere ile aydınlatılmaktadır. Evde, sofanın doğusunda ve batısında iki olmak üzere toplam dört oda bulunmaktadır. Sofanın kuzey bölümü seki şeklinde yerden yükseltilmiştir.

Evin güneybatı odası, başoda olarak düzenlenmiş ve güney duvarına açılan iki şevli pencere ile aydınlatılmaktadır. Kuzey duvarına yüklük ve gusülhane yerleştirilmiştir. Doğu duvarında ise bir dolap bulunmaktadır. Oda, kuzeybatıdaki kiler odası ile irtibatlı olup, güneyinde oturma sekisi vardır.

Evin güneydoğu odası, başoda şeklinde tasarlanmıştır. Başoda güney duvarına açılan iki şevli pencere ile aydınlatılmaktadır. Batı duvarında yüklük ve çiçeklik, doğu duvarında ise iki adet kapaklı dolap bulunmaktadır. Yüklüğün çiçeklik bölümü üç rafa ayrılmış ve yan bordürlerde içten ajur ve oyma tekniği ile yapılan bitkisel süslemeler bulunmaktadır. Çiçeklik altı kapaklı dolap şeklindedir. Batı duvarında bulunan iki

Konya-Karapınar Evlerinden Örnekler

dolabın üstündeki ağız açıkların tepelikleri ajur tekniğinde ve stilize bitkisel motiflerle süslenmiştir.

Evin kuzeydoğu odası, güneydoğu odanın simetriği şeklindedir. Bu oda doğu duvarına dolapların yerine açılan iki şevli pencere bulunmaktadır. Odanın batı duvarında, yine yüklük ve gusülhanesi vardır. Yüklüğün çiçeklik bölümünün kenar bordürlerinde stilize bitki motifleri ve tepeliğinde “S”kıvrımların simetrik olarak yerleştirilmesinden elde edilen ajur tekniğinde yapılmış bitkisel süslemeler bulunmaktadır. Ağız açıkların kenarları ise yine ajur tekniğinde yapılmış dairesel formlu geometrik süslemelere sahiptir.

Ev, 20.y.y. başlarında(1900’lerde)¹³ yöresel taş malzemeden Karacadağ’lı ustalar tarafından tek katlı, iç sofalı ve düz toprak damlı olarak inşa edilmiş özgün bir Karapınar Evidir.

f)Bekir Sayar Evi(Şek.6):

Bekir Sayar evi Türbiye mahallesinde bulunmaktadır. Ev geniş bir avlu içinde, kerpiç malzeme ile inşa edilmiş, tek katlı, kırma çatılı ve iç sofalı plandadır.

Evin girişi güneyden olup, yarım daire formlu birkaç basamaklı taş merdiven ile sağlanmıştır. Giriş cephesinde kapının doğusunda üç batısında iki olmak üzere toplam beş pencere bulunmaktadır. İki kanatlı ahşap kapıdan sofaya geçilmektedir.

Evin sofası, kuzey-güney doğrultusunda uzanmakta olup kuzey ve güney duvarına açılan iki pencere ile aydınlatılmaktadır. Sofanın doğusunda iki, batısında tek olmak üzere toplam üç oda bulunmaktadır.

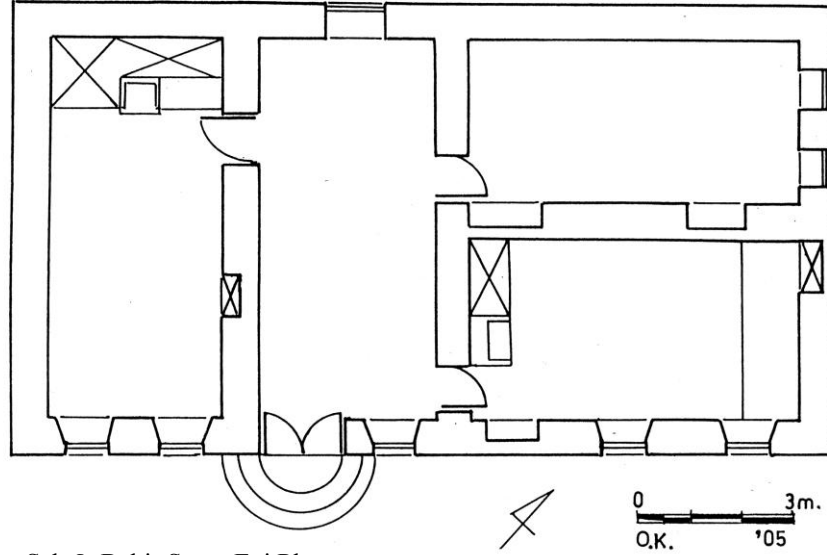
Sofanın batısındaki oda, oldukça geniş tutulmuş olup oda güney duvarına açılan iki şevli pencere ile aydınlatılmaktadır. Kuzey duvarında ise yüklük çiçeklik ve gusülhane bulunmaktadır. Çiçekliğin kenar bordürlerinde profil şeklinde çizgisel süslemeler bulunmaktadır. Taç kısmı geç dönem süslemelerine sahiptir. Çiçekliğin bitişiğinde ajur tekniği ile süslenen ağız açık dolaplar bulunmaktadır. Odanın doğu duvarında ise kapaklı dolap bulunmaktadır.

Sofanın güneydoğusunda bulunan oda, güney duvarına açılan iki şevli pencere ile aydınlatılmaktadır. Odanın doğu bölümünde bir oturma sekisi batı duvarında yüklük, çiçeklik ve gusülhane bulunmaktadır. Yüklük ahşaptan yapılmış oyma ve kenar bordürleri kazıma tekniği ile süslenmiştir. Oldukça sade tutulan aynalığın altında üç çekmeceli dolap doğu duvarına da kapaklı bir dolap yerleştirilmiştir.

Sofanın kuzeydoğusunda bulunan oda, doğu-batı doğrultusunda güneydoğu oda ile paralel uzanmaktadır. Oda doğu duvarına açılan iki dikdörtgen pencere ile aydınlatılmaktadır.

¹³H. Karpuz, **a. g. e.**, s.89.

Bekir Sayar evi iç sofalı planı, kerpiç duvarları ve kırma çatısıyla 1940'larda yapılmış geleneksel özellikler taşıyan Karapınar evidir.

Şek.6- Bekir Sayar Evi Planı

g)İbrahim Alkan Evi(Şek.7):

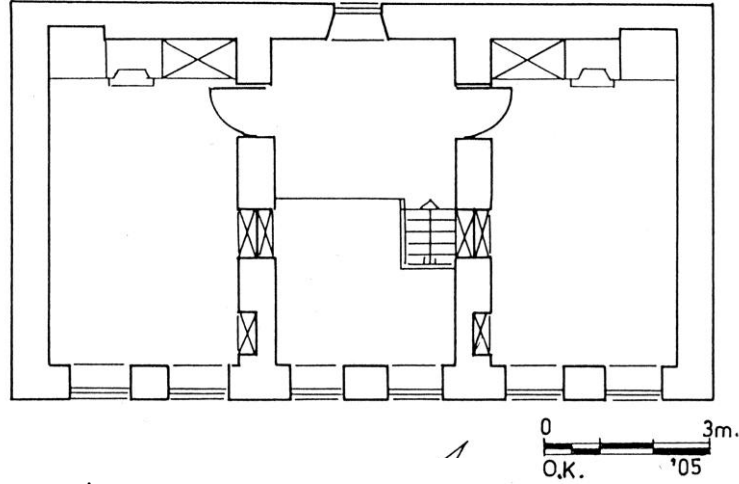
İbrahim Alkan Evi Hacı İsa mahallesinde bulunmaktadır. Ev iki katlı, iç sofalı planda ve moloz taş duvarlı olarak yapılmıştır. Kapı ve pencere kenarları ile saçak silmelerinde düz yonu kesme taş kullanılmıştır.

Giriş basık kemerlidir ve kemerde iki renk kesme taş kullanılmıştır. Giriş kapısı iki kanatlı ve metal kaplama şeklinde yapılmıştır. Zemin katta giriş kapısının doğusunda iki ve batısında bir olmak üzere toplam üç küçük pencere bulunmaktadır. Üst katta ise toplam altı dikdörtgen pencere vardır. Üst örtüde taş saçaklar kullanılmıştır. Üst örtüsü kısmen olsa da kalan bölümlerden düz toprak dam olduğu anlaşılmaktadır.

Zemin kat giriş kapısının doğusunda ikinci kata geçit veren ahşap bir merdiven bulunmaktadır. Bu merdivenlerden esas yaşama katı olan üst katın iç sofasına ulaşılmaktadır.

İç sofa kuzey-güney yönünde uzanmakta, güney duvarına açılan iki ve kuzey duvarına açılan bir şevli pencere ile aydınlatılmaktadır. Sofanın güney bölümü seki şeklinde yükseltilmiş, yazlık oturma yeri olarak köşk şeklinde tasarlanmıştır. Evde sofanın doğu ve batısında iki odası vardır.

Konya-Karapınar Evlerinden Örnekler

Şek.7- İbrahim Alkan Evi Planı

Bu odaların iç düzenleri birbirine simetrik biçimde tasarlanmış olup, kuzey cephelerinde yüklük, çiçeklik ve gusülhaneleri, sofa duvarlarında da kapaklı dolap uygulamaları vardır. Çiçekliklerde ahşap oyma-kabartma ve aplike teknikleriyle yapılmış rozet ve çarkıfelek motifleri ile taklidi mukarnas tasvirleri kenar bordürlerinde bitkisel ve spiral şeklindeki süsleme motifleri sonsuzluk ilkesine uygun olarak işlenmiştir. Çiçekliğin taç kısmı öne doğru taşırılarak bir saçak silmesi görünümü verilmiştir. Yüklük ve gusülhane kısımlarının kapak kısımları yerinden sökülüştür.

Günümüzde, üst kat hiç kullanılamayacak kadar harap durumdadır. Alt kat ise ahır ve samanlık olarak kullanılmaktadır.

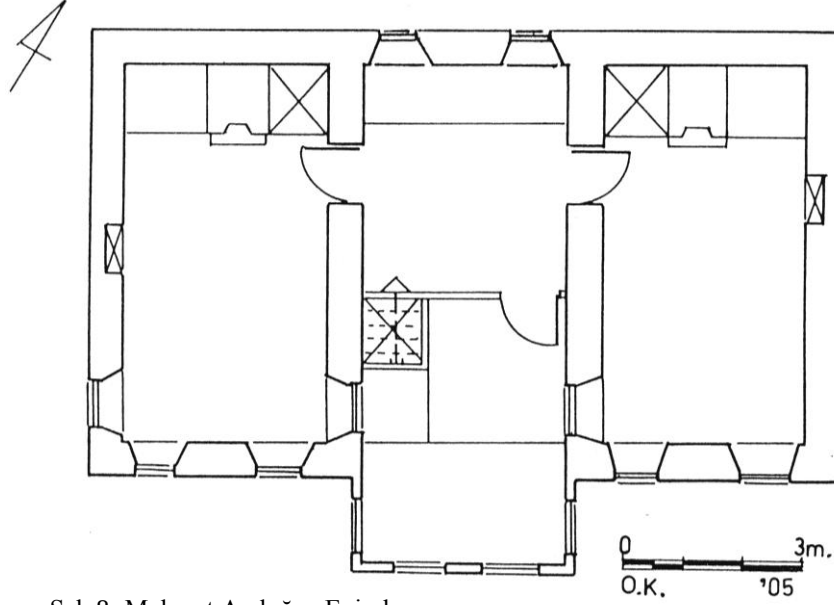
İbrahim Alkan evi iç sofalı planı, oda iç düzenlemeleri, iki katlı yer yer düzgün kesme taş kullanımı ile diğer Karapınar evleri gibi özgün özellikler taşıyan bir yapıdır.

h) Mehmet Aydoğan Evi(Şek.8):

Mehmet Aydoğan Evi Küllü mahallesinde bulunmaktadır. Ev geniş bir avlu içinde, iki katlı, kırma çatılı ve duvarlarda birinci kat seviyesine kadar taş kullanılmış olup ikinci katta, kerpiç malzeme kullanılmıştır. İç sofalı planda inşa edilmiştir.

Evin girişi taşlıktaki, basık yuvarlak kemerli bir kapı ile sağlanmıştır. Taşlığın üzeri tek yönde üç cepheli bir cumba ile kapatılmıştır. Cumba ahşap direklerle taşınmakta olup, cephesinde ve pencere üstlerinde üçgen alınlık düzenlemesi görülür. Cumbanın güney cephesinde iki, doğu ve batı cephesinde birer tane olmak üzere toplam dört pencere vardır. Giriş kapısının doğusunda iki ve batısında üç dikdörtgen pencere

bulunmaktadır. Bu pencereler üst kat pencereleriyle aynı eksende olup biraz daha küçük tutulmuşlardır. Evin kırma çatısı saç ile kaplanmıştır.

Şek.8- Mehmet Aydoğan Evi planı

Basık kemerli giriş kapısından zemin katın iç sofasına geçildiğinde, iç sofanın doğu ve batısında birer oda bulunmaktadır. Bu odalar oldukça sade tutulmuş ve tavanlarda ahşap yuvarlamalar kullanılmıştır. Giriş kapısının batısında üst kata geçişi sağlayan ahşap bir merdiven ile üst katın iç sofasına ulaşılır. İç sofanın doğu ve batısına birer oda yerleştirilmiş ve güney ucu bir paravana ile bölünerek küçük bir oda şeklinde mutfak yapılmıştır. Sofanın bu bölümü bir seki ile yükseltilmiş ki burası cumbanın iç kısmıdır. Sofa kuzey duvarına açılan iki şevli pencere ile aydınlatılmıştır.

Sofanın doğusunda bulunan oda, güney ve batı duvarlarına açılan üç adet şevli pencere ile aydınlatılmaktadır. Kuzey duvarında yüklük çiçeklik gusülhane, doğu duvarında ise kapaklı bir dolap bulunmaktadır.

Sofanın batısındaki oda, doğusundaki oda ile benzerlik göstermekle beraber tek fark duvarına açılan dördüncü penceredir. Kuzey duvarında yine yüklük çiçeklik gusülhane ve batı duvarına da kapaklı bir dolap yerleştirilmiştir.

Odaların yüklükleri benzer tasarımda yapılmış olup, yağlı boya ile boyanmışlardır. Yüklüklerdeki ahşap süslemeler sadece ağzı açık kenarlarında görülmektedir.

Konya-Karapınar Evlerinden Örnekler

Mehmet Aydoğan Evi Karapınar evleri içerisinde iki katlı oluşu, kırma çatısı, iç sofalı planı ve avlusunun bir köşesinde yer alan helâsı ile farklı bir düzenlemeye sahiptir.

III. Değerlendirme ve Sonuç:

Yukarıda ana hatlarıyla anlatılmış olan Karapınar evleri, kent merkezinden seçilen kerpiç ve taştan yapılmış örneklerdir. Evlerin avlu içindeki konumları, yapı malzemesi ve kat durumu ile planlama ve süslemesi bakımından aşağıdaki özelliklere sahip yapılardır.

Karapınar evleri genellikle büyük bir avlu içerisinde bulunur. Avlunun durumuna göre evler sokak cephesine veya tam aksine avlunun en gerisinde bir yere inşa edilmişlerdir. Bu konumuna göre avlu girişi ile ev girişi arasında kalan bölüm Konya evlerindeki gibi **hayat** bölümünü oluşturmaktadır¹⁴. Burada **tandır**, **kuyu** veya **çeşme**, **helâ**, **ahır** ve **samanlık** gibi yardımcı hizmet birimleri bulunmaktadır.

Avluya giriş, öncelikle yüksek duvarlarla çevrilmiş avlunun caddeye veya sokağa açılan iki kanatlı ahşap kapılarla sağlanmıştır. Bu kapı ile ev arasında kalan bölüm, günlük işlerin yapıldığı **hayat** kısmıdır. Gündelik hayatın büyük bir bölümü burada geçer.

Yapıya giriş ise birkaç basamaklı taş merdivenlerin bulunduğu ve beden duvarlarından içeriye doğru çekilmiş **sekmen** bölümünden sağlanmaktadır. Sekmen bodrum katı seviyesinde yükseltilmiş taş döşemeli girişin ön kısmıdır. Konya evlerindeki taşlık kısmına karşılık olarak yapılmışlardır.

Karapınar evlerinin bodrum (**izbe**) katları **ketir** taşından yapılmışlardır.

Bölge evlerinde kerpiç mimariye bağlı ev geleneğinin tabii sonucu evlerin dış cepheleri kırıktık siva ile kaplanmış. Ketir taşından yapılmış evlerde ise taş araları derzli siva ile kapatılmıştır.

Üst örtüleri ise eski örneklerde düz toprak dam, yeni örneklerde de kırma çatı şeklindedir. Üst örtünün saçakları da örtünün durumuna göre şekillenmiştir. Çatılardaki bacalar taştan yapılmış ve kare formundadırlar.

Evlerin sekmen kısmından iki kanatlı ahşap kapılar vasıtasıyla iç sofa kısmına girilir. Odalar arasındaki bu sofaya Konya evlerindeki gibi **mabeyin** adı verilmektedir. Mabeynin iki yanında odalar yer alır. Ayrıca bu odalardan birine bitişik üçüncü bir oda yapılmıştır. Bu odalar genellikle çok az ışıklandırılmış loş, karanlık odalar olup kiler odası şeklinde kullanılmaktadır. Yine bu odalar karanlık olması sebebiyle kızların çeyizlerinin saklandığı **Guşurgu** odası şeklinde de tanımlanmaktadır.

Evlerin oda iç düzenlemelerinde çiçeklik, yüklük ve gusülhane bölümü giriş kapısının hemen yanında bulunmaktadır. Bazı odalarda kapaklı dolaplar ve ocak nişleri

¹⁴ C. Berk, *a. g. e.*, s.46.; M. Sözen – O. N. Dülgerler, *a. g. e.*, 79-100.

Osman Kunduracı

yer almaktadır. Oda tavanları genellikle kara örtülü evlerde yuvarlama dedikleri ağaçların doğal görünümleriyle, tahtalar ile kaplanmadan bırakılmıştır. Kıрма çatılı evlerde ise alttan çakmalı düz tavan şeklindedir.

Odalarda ve mabeyin kısmında süsleme bağlamında dikkate değer uygulamalar yoktur. Ancak Mustafa Şener evinin odalarında bulunan çiçekliklerin kenar bordürlerinde ajur tekniğinde oyulmuş ve çıtakari tekniğinde çakılmış geometrik ve bitkisel süslemeler görülür. Ayrıca bu evde sekmen kısmının üstünü örten sundurmanın saçak altlarında çıtalarla oluşturulmuş 8, 16 ve 24 kollu yıldız kompozisyonları vardır. Benzer süslemeleri İbrahim Alkan evinin batı odasındaki yüklük ve çiçeklik yüzeylerinde de görmekteyiz.

Konya ili Karapınar ilçesi merkezde incelenen evler mimarisi ve süslemesi bakımından Orta Anadolu evlerinin genel özelliklerini taşıyan en güzel örneklerdir. Ancak çoğu kullanılmayan bu evlerin bakım ve onarıma ihtiyacı vardır. Öncelikle koruma altına alınmaları ve restorasyonlarının yapılarak gelecek kuşaklara aktarılması gerekmektedir.

Konya-Karapınar Evlerinden Örnekler

Özet

Karapınar, Konya ovasının doğusunda yer alan tipik bir orta Anadolu yerleşmesidir.. Karapınar'ın eski evleri de bölgenin coğrafya ve iklim şartlarına uygun biçimde yerel Ketir taşı ve kerpiçten inşa edilmiştir. Genellikle bir avlu içerisinde iki veya üç oda ile bir mabeyinden oluşan plan düzenlemesinde; odalardan birisi Guşurgu(Çeyiz) odası olarak tasarlanmıştır. Evlere giriş Sekmen dedikleri taşlık kısmından sağlanmaktadır. Üst örtülerde düz toprak dam tercih edilmiştir. Karapınar evlerinin oda iç düzenlemelerinde yüklük, gusülhane, çiçeklik ve ağzı açık dolap uygulamaları görülür. Evlerde süsleme programı sadece yüklük ve çiçekliklerin ahşap yüzeylerinde görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Karapınar, Ketir Taşı, Kerpiç, Sekmen, Guşurgu Odası*

Abstract

Karapınar is a typical middle Anatolian Settlement located on the east of Konya plain. The old houses of Karapınar is built by the local stone, Ketir and mudbrick which appropriate to the area's geographic and climatic conditions. The houses are generally planned as two or three rooms situated in a courtyard and a mabeyn. One of rooms is designed as a trousseaud (Guşurgu) room. The entrance of the houses is provided by a part made-up-of stone called Sekmen. In covering the upper surface of the house the flat clay roof is preferred. The interior settings of Karapınar houses include a large, built-in cupboard. The ornaments of houses is only on the wooden surface of the wardrobe and the plant stands.

Key Words: *Karapınar, Ketir Stone, Mudbrick, Sekmen, Guşurgu room.*

Res. 1- Mustafa Öztürk Evi Giriş Cephesi

Res.2- Mustafa Öztürk
Giriş Kapısı ve Sekmeni

Konya-Karapınar Evlerinden Örnekler

Res.3- Mustafa Öztürk Evi Batı Odası Yüklük ve Çiçekliği

Res. 4- Mustafa Öztürk
Batı Odasındaki Dolap

Res. 5- Mustafa Şener Evi Birinci Bölüm Girişi

Res. 6- Mustafa Şener Evi İkinci Bölüm Girişi

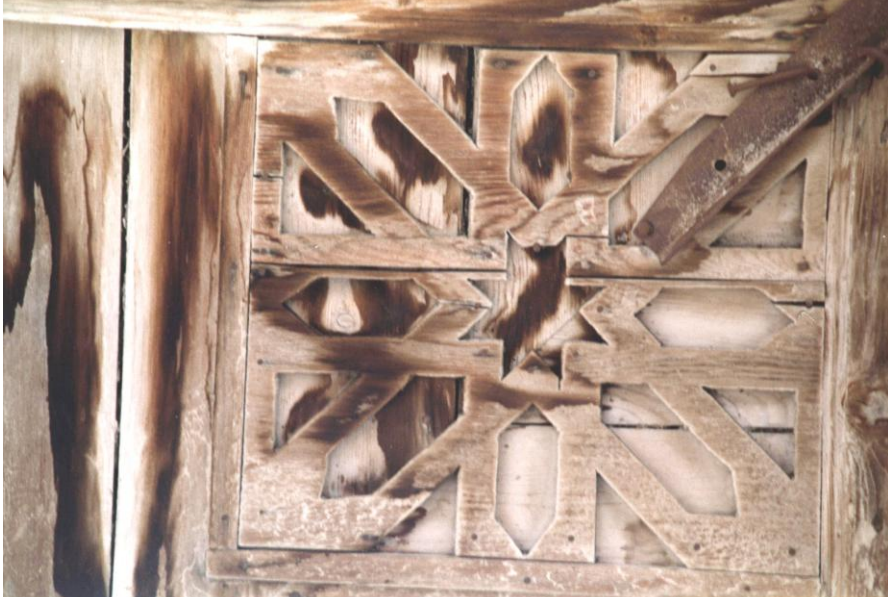
Konya-Karapınar Evlerinden Örnekler

Res. 7- Mustafa Şener Evi Birinci Bölüm Güney-Batı Odası Yüklük ve Çiçekliği

Res. 8- Mustafa Şener Evi İkinci Bölüm Güney-Batı Odası Yüklük ve Çiçekliği

Res. 9- Mustafa Şener Evi Saçağındaki Sekiz Kollu Yıldız Süslemesi

Res. 10- Mustafa Şener Evi Saçağındaki Yirmi Dört Kollu Yıldız Süslemesi

Konya-Karapınar Evlerinden Örnekler

Res. 11- Hacı Ömer Yeşilyurt Evi Giriş Cephesi

Res. 12- Hacı Ömer Yeşilyurt
Girişi ve Sekmeni

Osman Kunduracı

Res. 13- Hacı Ömer Yeşilyurt Evi Güney-Batı Odası Yüklük ve Çiçekliği

Res. 14- Hacı Ömer Yeşilyurt
Güney-Doğu Odası Çiçekliği

Konya-Karapınar Evlerinden Örnekler

Res. 15- Rahim Öztürk Evi Giriş Cephesi

Resim:16- Rahim Öztürk Evi Güney-Batı Odası Yüklük ve Çiçekliği

Res. 17- Bekir Sayar Evi Giriş Cephesi

Res.18- Bekir Sayar Evi Güney-Doğu Odası Yüklük ve Çiçekliği

Konya-Karapınar Evlerinden Örnekler

Res.19- İbrahim Alkan Evi Giriş Cephesi

Res. 20- İbrahim Alkan Evi Batıdaki Odası Çiçeklik

Osman Kunduracı

Res. 21- Mehmet Aydoğan Evi Giriş Cephesi

Res. 22- Mehmet Aydoğan Evi Üst Kattaki Batı Odası Yüklük ve Çiçekliği